

KÍSÉRLET A PSZICHOPÁTIA VIZSGÁLATÁRA ÖNBESZÁMOLÓS MÉRŐESZKÖZZEL¹

MAGI Anna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola
magi.anna@ppk.elte.hu

EISINGER Andrea

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola
eisinger.andrea@ppk.elte.hu

SZABÓ Mónika

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet
szabo.monika@ppk.elte.hu

DEMETROVICS Zsolt

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet
demetrovics.zsolt@ppk.elte.hu

KÖKÖNYEI Gyöngyi²

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet
MTA-SE-NAP B Genetikai Agyi Képző Migrén Kutatócsoport,
Magyar Tudományos Akadémia, Semmelweis Egyetem
kokonyei.gyongyi@ppk.elte.hu

¹ Jelen tanulmány adatai az ISM KAB-KT-02-17 számú kutatási pályázat keretében megvalósult Drog és deviancia kutatásból származnak, amelyet az Országos Gyermekesegségügyi Intézet munkatársai végeztek 2003-ban (kutatásvezetők: Aszmann Anna, Szabó Mónika és Kökönyei Gyöngyi). A kutatásról készült jelentés a http://www.ogyei.hu/aktivitas/drog_deviancia oldalról letölthető.

² A jelen tanulmány megírását az MTA-SE-NAP B Genetikai és Agyi Képző Migrén Kutatócsoport, Magyar Tudományos Akadémia, Nemzeti Agykutatási Program, Semmelweis Egyetem, KTIA_NAP_13-2-2015-0001 számú pályázata támogatta.

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: A Levenson-féle Önbeszámolás Pszichopátia Skála (LSRP; Levenson et al., 1995) egyike az első önbeszámolás, normál populációra tervezett pszichopátiás vonásokat megcélzó mérőeszközöknek. Jelen tanulmány az LSRP belső struktúrájának, alkalmazhatóságának és megbízhatóságának szisztematikus vizsgálatát mutatja be. *Módszer:* A nem intézeti populáció köréből 549 fő (átlagéletkor: 16,07 év, SD = 1,141; 58,8% fiú), az intézeti populáció köréből pedig 195 fő (átlagéletkor: 16,51 év, SD = 1,306; 100% fiú), összesen 744 fő (átlagéletkor: 16,19 év, SD = 1,201, 69,6% fiú) adatain hasonlítottuk össze az LSRP 1, 2 és 3 faktoros modelljeit konfirmatív faktorelemzéssel. Ezek alapján elemeztük a csoportok közötti invarianciát, illetve a struktúrák mintázatát alcsoportonként. *Eredmények:* Az elemzés a 3 faktoros modellt (Egocentrizmus, Ridegség, Antiszocialitás) azonosította a legjobb illeszkedés mentén, mely részleges (konfigurális és metrikus) invarianciát mutat az alcsoportok tekintetében. Az intézeti fiúk csoportján belül a Ridegség nem mutatott összefüggést a többi alfaktorral, míg a nem intézeti fiúk esetében minden kapcsolat az elvártaknak megfelelően alakult. *Következtetések:* A vizsgálatok a 3 faktoros struktúra (Egocentrizmus, Ridegség, Antiszocialitás) dominanciájára utalnak. A mérőeszköz mind az intézeti, mind a nem intézeti fiúcsoporthoz kellő megbízhatósággal alkalmazható, bár az utóbbiakkal, és kiemelten a lányokkal kapcsolatban további vizsgálatokra van szükség. *Kulcsszavak:* pszichopátia, LSRP, Egocentrizmus, Ridegség, Antiszocialitás, konfirmatív faktorelemzés, mérési invariancia

BEVEZETÉS

A pszichopátiás személyiségzavar az affektív, kognitív és viselkedéses jegyek olyan speciális konstellációja, melyek egocentrikus, manipulatív, ellenséges működésben manifesztálódhatnak (Hare, 1996). A pszichopátia jelentős anyagi és szociális terhet ró a társadalomra, hiszen a zavar egyik meghatározó jellemzője az általános közöny a szociális normákkal és más személyek jogaival kapcsolatban, továbbá erőteljes kapcsolatot mutat az agresszív viselkedéssel, és prediktív erővel bír az általános és az erőszakos kriminális visszaesés tekintetében is (Hare és Newman, 2006). Az ilyen jellegzetességekkel bíró személyek, bár eltérő gyakorisággal (Cooke és Michie, 1999), korokon és kultúrákon átívelve felbukkannak minden emberi

közösségben (Cooke, 1998). Prevalenciája a nyugati kultúrákban 0,6–1,2% közé tehető normál populációs vizsgálatok szerint, míg bűnelkövetői populációkban ez az érték 15–30% között mozog (Kiehl és Hoffman, 2011).

A zavarral kapcsolatos újkori elméletekkel közel egyidős a kérdés, hogy az érintettek populációja mennyire homogén. Az egyes megközelítésekben általában két altípus képe rajzolódik ki, az elsődleges és másodlagos pszichopátáké, melyek között a különbségtelt először Karpman (1941, 1948) javasolta. A két altípus – a feltételezések szerint – a nagymértékben hasonló manifesztációjuk mellett lényeges pontokon eltérő személyiségjegyekkel és etiológiai háttérrel rendelkezik (részletesen lásd jelen lapszámban Szabó et al., 2016).

Ahogy egyéb személyiségzavarok esetében is, vita alapját képezi, hogy a pszichopáták vajon az emberek egy jól elkülöníthető csoportját/csoportjait képezik speciális, csak rájuk jellemző tulajdonságokkal és jól meghatározható etiológiai háttérrel (kategorialis megközelítés, pl. Harris et al., 2001; Harris et al., 1994), vagy inkább olyan jellegzetességek speciális konstellációjáról beszélhetünk, melyek bizonyos mértékben és eltérő mintázattal normál populációs viszonylatban is azonosíthatóak, ezáltal lényegesen több tényező etiológiai háttérrel (dimenzionális megközelítés, pl. Edens et al., 2006). Ez utóbbi megközelítés alapozza meg azon kutatási irányt, mely a pszichopátiás vonásokat normál, nem fogvatartotti populációk körében (is) vizsgálja.

A pszichopátia mérése

A pszichopátia legszélesebb körben elfogadott és alkalmazott mérőeszkője a Psychopathic Checklist – Revised (PCL-R; Hare, 2003), mely 20 tétel segítségével próbálja megragadni a zavar lényegét:

1. Felületes, megnyerő báj
2. Önmaga értékességének grandiózus érzete
3. Kóros hazudozás
4. Szélhámos/manipulatív
5. Büntudat és lelkiismeret-furdalás hiánya
6. Felületes érzelmek
7. Hidegség/empátiahiány
8. A saját tettekért való felelősség hiánya
9. Stimulációra való igény/hajlam az unalomra
10. Parazita életstílus
11. Gyenge viselkedéses kontroll
12. Korai viselkedési problémák
13. A realisztikus, hosszú távú tervek hiánya
14. Impulzivitás

15. Felelőtlenység
16. Fiatalkori bűnelkövetés
17. A feltételes szabadon bocsátás visszavonása
18. Kriminális „sokrétűség”
19. Promiszkuitás
20. Számos rövid házassági kapcsolat.

A tételeket képzett szakemberek háromfokú skálán (0-1-2) értékelik egy félig strukturált interjú, valamint olyan egyéb kiegészítő információk alapján, melyeket a vizsgálati személy hivatalos dokumentációjából és a környezetében fellelhető személyekkel folytatott kiegészítő interjúkból gyűjtenek.

Bár az eddigi empirikus eredmények alapján a mérőeszköz magas bejósoló erővel bír mind az ismételt bűnelkövetés, mind az intézményen belüli adaptáció tekintetében, mely legitimizálja az eszköz elterjedtségét (Walters, 2003), számos kritika merült fel a PCL-R-rel kapcsolatban. Ezek leginkább a magas – mind idői, mind humán – erőforrásigényekkel kapcsolatosak, illetve, ahogyan az a tételekből is látható, a mérőeszköz nagy hangsúlyt helyez a kriminalitásra. Ennek megfelelően az empirikus adatok túlnyomó többsége is fogvatartotti minták vizsgálatából generálódott. Kiterjeszhetőségét tovább korlátozza, hogy elsősorban felnőtt férfiakat vizsgáltak, így az eredmények a zavar nemi és életkori mintázódásáról limitált információval szolgálnak.

A PCL-R leghangsúlyosabb kritikáira reagálva az elmúlt évtizedekben számos önkitöltős, elsősorban normál populációra szabott skála látott napvilágot.

Bár az önbeszámoló mérőeszközök lényegesen költségkímélőbbek a különböző interjúkon alapuló módszerekhez képest, azonban ezen eszközök esetében is felmerülnek bizonyos korlátok. Mivel az adatok

önbeszámoláson alapulnak, így az eredményeket egyaránt torzíthatja a szociális kívánatosság, illetve a vizsgálati személy aktuális hangulata, motivációja is. Egy olyan populáció esetében, melynek a manipulativitás az egyik meghatározó karakterisztikuma, különösen figyelembe kell vennünk ezt is mint lehetséges torzítást. Továbbá a vizsgálati személyek őszintesége esetén is felmerülhet, hogy egyes vonásokra vonatkozó kérdéseket nem értenek teljes mértékben, vagy nem rendelkeznek megfelelő szintű önismerttel ahhoz, hogy válaszolni tudjanak rájuk (Lilienfeld, 1994).

Az önbeszámolás pszichopátia-mérőeszközöket erőteljes kritika érte a nem megfelelő mértékben specifikált skáláik és a konvergens validitás hiánya (Hare, 1996), továbbá a fogvatartotti minták esetében történő alkalmazásuk kapcsán, mivel igen erőteljes motivációt feltételezhetünk a tudatos torzításra az eredmények jövőbeli következményei miatt (Hare, 1993). Ugyanakkor az empirikus eredmények gyarapodásával úgy tűnik, hogy ezek az eszközök mégis használhatóak. Levenson és munkatársainak (1995) felvetése alapján, ha a tételek a különböző antiszociális viselkedéseket szociálisan elfogadottabb formában fogalmazzák meg, akkor az ilyen karakterisztikumokkal jellemezhető személyek könnyebben vallják magukénak ezeket a viselkedéseket, továbbá a pszichopátiás interperszonális attitűddel jellemezhető személyek esetében feltételezhető egy olyan átfogó metaattitűd, mely alapján a vizsgált vonások vonzónak tűnhetnek.

A legismertebb és legszélesebb körben használt önkítöltős mérőeszközök közé tartozik a 187 tételes Pszichopátiás Személyiségleltár (Psychopathic Personality Inventory, PPI; Lilienfeld és Andrews, 1996), illetve a 26 tételes Levenson-féle Önbeszámolás

Pszichopátia Skála (Levenson's Self-Report Psychopathy Scale, LSRP; Levenson et al., 1995).

Ez utóbbi mérőeszközt a dimenzionális megközelítés szellemében alakították ki, mely szerint amennyiben a pszichopátiás jellegzetességekre mint vonásokra tekintünk, jelenlétük a normál, nem fogvatartotti populáció keretei között is azonosíthatóak. Fontos kiemelni, hogy az eszköz alskáláinak elnevezése alapján azt gondolhatnánk, hogy a kérdőív direkt kísérletet tesz a pszichopátia különböző altípusai jellegzetességeinek elkülönítésére, azonban – ahogyan azt a későbbiekben láthatjuk – az alskálák inkább a PCL-R (Hare, 2003) kétfaktoros elrendezésű megközelítése alapján kívánják reprezentálni a szóban forgó zavart, így az Elsődleges Pszichopátiás Vonások alskála a PCL-R (Hare, 2003) Affektív/Interperszonális faktorának tartalmát célozza meg, a Másodlagos Pszichopátiás Vonások alskála pedig a PCL-R (Hare, 2003) Szociális Deviancia faktorát szándékozza képviselni olyan formában, mely a nem fogvatartotti populáció esetében is megbízható eredményeket produkál.

Pszichopátia különböző populációk körében

Legtöbb információval felnőtt férfi fogvatartottakról rendelkezünk a pszichopátiás vonásokkal kapcsolatban. Az utóbbi pár évtizedből származnak információink azzal kapcsolatban is, hogy életkor szempontjából mikorra tehető a pszichopátiás vonások megjelenése, és egyes szerzők szerint akár már 3 éves kor körül is azonosíthatóak a pszichopátiás zavar egyes prekurzorai (Kimonis et al., 2015). A gyerekkori pszichopátiás vonások jelenléte (és nem feltétlenül tartalma) szempontjából viszonylagos egyetértés tapasztalható a szakértők körében, és ennek

hatására egyre gyakrabban – bár még mindig alacsony számban – jelennek meg tanulmányok, melyek ezen vonások manifesztációját és működését vizsgálják 18 év alatti populációk körében. Bár ezen tanulmányok többsége elsősorban a rideg-érzékeny vonások szerepét hangsúlyozza (Frick et al., 2014), az utóbbi években a grandiózus-manipulatív, illetve a vakmerő-impulzív vonások tekintetében megnövekedett érdeklődés tapasztalható (Salekin, 2016). Bár maga az LSRP fiatal felnőttek körében került kialakításra, található limitált számú publikáció olyan vizsgálatokról is, mely kamaszok körében alkalmazta sikerrel a mérőeszkőzt (pl. Horan et al., 2015), magyar mintán azonban nincs tudomásunk a hasonló fókuszú, azaz serdülők körében végzett publikált vizsgálatokról.

Az LSRP struktúrája

A mérőeszköz eredeti faktorstruktúrája (Levenson et al., 1995) két alskálát tartalmazott: az Elsődleges Pszichopátiás Vonások alskála az önző, hideg, nem törődő és manipulatív orientációt, a Másodlagos Pszichopátiás Vonások alskála pedig az impulzív, reaktív és gyenge viselkedéskontrollt méri.

Az elmúlt években több kutatás vizsgálta a mérőeszköz faktorstruktúráját konfirmatív faktorelemzéssel, azonban több esetben is igen gyenge illeszkedést találtak a kétfaktoros modell kapcsán. Lynam és munkatársai (1999) normál populációt vizsgáló tanulmányukban különböző módosításokkal javították az illeszkedési mutatókat (pl. a 26. tétel mindkét faktorhoz tartozzon). Brinkley és munkatársai (2001) szintén ezen módosított kétfaktoros modell illeszkedését találták megfelelőbbnek férfi fogvatartottak mintáján.

Ugyanakkor egy fogvatartott nőket vizsgáló tanulmány (Brinkley et al., 2008) már a módosított modell esetében sem talált meg-

felelő illeszkedést. Ezért a szerzők feltáró faktorelemzést végeztek, és a faktorsúlyok alapján 7 tétel kizárásával – melyek 0,4 alatti faktorsúlyokkal rendelkeztek – a következő három faktort azonosították: Egocentrizmus (10 tétel; egocentrikus, manipulatív és machiavellista interperszonális stílus), Ridegség (4 tétel; rideg, ragadozó hozzáállás) és Antiszocialitás (5 tétel; dühös, impulzív és antiszociális hozzáállás).

Sellbom (2011) férfi fogvatartottak, valamint nő és férfi hallgatók mintáján vizsgálta az LSRP faktorstruktúráját. Egyaránt tesztelte az egyfaktoros, az eredeti kétfaktoros (Levenson et al., 1995), a Lynam és munkatársai (1999) által módosított kétfaktoros, a Brinkley és munkatársai (2008) által azonosított háromfaktoros, illetve egy kibővített háromfaktoros modellt, mely utóbbiba beemelte azokat a tételeket is, melyek az eredeti Brinkley-féle kutatásban egy liberálisabb 0,3-es határérték feletti faktorsúlyokkal rendelkeztek.

Az 5 modell közül a Brinkley és munkatársai (2008) által feltárt háromfaktoros megoldás bizonyult a legjobbnak, azonban ebben az esetben is csak a férfi hallgatók mintáján volt megfelelő az illeszkedés, így a kapott modifikációs index alapján újraszpecifikálta a modellt (a 3. és 25., valamint a 7. és 20. tételek reziduálisai közötti korreláció tilalmának feloldásával). A modell ebben a formában már mindhárom vizsgált mintában megfelelő illeszkedést mutatott. Ezek alapján Sellbom (2011) azt a következtetést vontala, hogy az Elsődleges Pszichopátiás Vonások alskáláját érdemes az Egocentrizmus és a Rideg affektus tényezőire bontani, melyet azon eredményei is alátámasztottak, hogy ezen két alskála eltérő korrelátumokkal rendelkezik mindamellet, hogy egymással is szoros kapcsolatot mutatnak.

Salekin és munkatársai (2014) hallgatók mintáján vizsgálták a kérdőív pszichometriai jellemzőit és validitását, egyaránt tesztelve a kétfaktoros, a Brinkley és munkatársai (2008) által kidolgozott 19 tételes háromfaktoros, valamint egy kibővített, mind a 26 tételt magába foglaló háromfaktoros modellt. A legjobb illeszkedési mutatókat a 19 tételes háromfaktoros modell mentén találták a férfiak és a nők esetében is, ugyanakkor konstruktumvaliditás tekintetében az eredeti kétfaktoros megoldás bizonyult megfelelőbbnek.

Összességében az eddigi eredmények alapján mind a 2, mind a 3 faktoros struktúra mellett található érveket, azonban azon tanulmányok száma igen alacsony, melyek mind normál populáció, mind valamely szempont szerint sérülékeny populáció körében egyaránt vizsgálták, illetve ütköztették a modelleket.

Célkitűzés

Tanulmányunk célja a Levenson-féle Önbeszámolós Pszichopátia Skála alkalmazhatóságának és megbízhatóságának szisztematikus vizsgálata. Tesszük ezt a szakirodalomban fellelhető versengő faktorstruktúrák összevetésével, mely során egy olyan látens struktúra kiemelkedését várjuk, mely a mérőeszköz széles körű alkalmazhatóságát támasztja alá mind a nemek, mind a populáció vulnabilitása mentén. Ennek érdekében megvizsgáljuk az LSRP legjobban illeszkedő modelljének mérési invarianciáját ezen két csoportosítás tekintetében.

Végezetül: Hopwood és Donnellan (2010) személyiségvonásokat vizsgáló mérőeszközökre vonatkozó ajánlásai alapján, figyelembe véve a struktúrák pszichometriai jellemzői mellett azok tartalmi jelentőségét is, megvizsgáljuk a pszichopátiás vonások

tapasztalható mintázatát az egyes csoportokon belül.

MÓDSZER

Vizsgálati minta

Jelen tanulmányban egyaránt vizsgáltunk normál általános iskolai és középiskolai tanulókat (továbbiakban nem intézeti alminta), valamint hasonló életkorú hátrányos helyzetű gyermekeket állami javító- és nevelőintézetekből (továbbiakban intézeti alminta).³

A kutatásban összesen 783 fő vizsgálati személy vett részt. Közülük 14 fő esetében nem rendelkezünk életkorra vonatkozó adattal, illetve további 7 fő nem töltötte ki az LSRP kérdőívet. A fentiek alapján 21 fő adatait zártuk ki az elemzésekből. Tekintve, hogy az intézeti alminta esetében a lányok közül mindössze 18 fő adataival rendelkezünk, ezen alacsony elemszámú csoportot szintén kizártuk az elemzésekből. Így a jelen tanulmány vizsgálati mintáját összesen 744 fő képezi (átlagéletkor: 16,19 év, SD = 1,201). A nem intézeti almintát 549 fő (átlagéletkor: 16,07 év, SD = 1,141; 58,8% fiú), az intézeti almintát pedig 195 fő alkotja (átlagéletkor: 16,51 év, SD = 1,306; 100% fiú). A nemi megoszlás adatai összesen és almintánként az 1. táblázatban láthatóak.

Mérőeszközök

Levenson-féle Önbeszámolós Pszichopátia Skála (LSRP; Levenson's Self-Report Psychopathy Scale; Levenson et al., 1995). A kérdőív a normál populációban előforduló *pszichopátiás jegyeket* méri. A mérőeszköz 26 itemből áll, melyek közül 7 tétel fordított (5, 11, 14, 17, 19, 23, 24). A tételeket a vizsgálati személy négyfokú Likert-skálán ítéli

1. táblázat. Vizsgálati személyek nemi megoszlása

	Nem intézeti alminta	Intézeti alminta	Teljes minta
Fiú	323	195	518
Lány	226	–	226
Összesen	549	195	744

meg (1 – „Egyáltalán nem értek egyet”, 2 – „Inkább nem értek egyet”, 3 – „Inkább egyetértek”, 4 – „Teljesen egyetértek”). Számos tanulmány mutatott ki a pszichopátia elméleti háttérének megfelelő konstrukciókkal (pl. normál személyiségdimenziók, gátolatlanág, antiszociális viselkedés) elvárt irányú összefüggéseket normál populációs és fogvatartotti mintán egyaránt, melyek a mérőeszköz konstrukcióvaliditását támasztják alá (pl. Levenson et al., 1995; Lynam et al., 1999; Brinkley et al., 2001; Brinkley et al., 2008; Sellbom, 2011; Somma et al., 2014; Salekin et al., 2014).

Eljárás

Az adatfelvétel teljes mértékben anonim, önkéntes módon történt. A nem intézeti iskolai osztályokban felkészített kérdezőbiztosok (iskolaorvosok) közreműködésével osztályonként csoportosan zajlott. Az intézeti alminta esetében pedig az adott intézmény pszichológusa vagy pszichológushallgatók végezték az adatfelvételt, melyet az intézmény pszichológusai készítettek elő.

Statisztikai elemzések

Az elemzésekhez az IBM Statistical Package for the Social Science Statistics 22. (IBM Corp., 2013), valamint az MPlus 7.3 (Muthén és Muthén, 1988–2013) statisztikai programokat használtuk. Az LSRP (Levenson et al., 1995) kérdőív faktorstruktúrájának különböző modelljeit konfirmatív faktorelemzéssel (CFA) vizsgáltuk maximum likelihood

estimation with robust standard errors (MLR) becslőeljárás segítségével. A modellek adekvátságát a következő illeszkedési mutatók mentén ítéltük meg: abszolút illeszkedési mutató (χ^2 , khi-négyzet érték), megközelítés hibája (Root Mean Square Error Approximation Index, RMSEA) 90 százalékos konfidenciaintervalluma (CI) és szignifikanciaértéke (p), komparatív illeszkedési mutató (Comparative Fit Index, CFI), Tucker–Lewis Index (TLI) és sztenderdizált reziduális (Standardized Root Mean Square Residual, SRMR). A mutatók határértékei a 2. táblázatban láthatóak az eredményekkel együtt (Kline, 2011; Browne és Cudeck, 1993; Brown, 2006).

Vizsgáltuk továbbá a legjobban illeszkedő faktorstruktúra alminták közötti invarianciáját három, egymásra épülő szempontból az illeszkedési mutatók változása mentén:

- a *konfigurális* invariancia a faktorstruktúra csoportok közötti ekvivalenciáját feltételezi, ezek összehasonlítását teszi lehetővé;
- a *metrikus* invariancia a struktúra mellett a faktorsúlyok ekvivalenciáját is vizsgálja, és a csoportok között az egyéb konstrukciókkal mutatott strukturális kapcsolatok összehasonlítását nyújtja;
- a *skaláris* invariancia pedig az előbbieket a tengelymetszetek egyenlőségével egészíti ki, és a közvetlen csoportközi összehasonlításokat legitimizálja.

A tartalmi jellemzők vizsgálatához korrelációs elemzést használtunk az 1, 2 és 3 faktoros modell esetében is.

2. táblázat. Az LSRP különböző modelljeinek konfirmatív faktorelemzése az intézeti almintán

Modell	χ^2 (df)	RMSEA (CI) [szig]	CFI	TLI	SRMR
elfogadott értékek		<0,05 [>0,05]	>0,9	>0,9	<0,5
1. modell	517,493** (299)	0,061 (0,052–0,070) [0,021]	0,595	0,560	0,087
2. modell	506,104** (298)	0,060 (0,051–0,069) [0,038]	0,615	0,580	0,087
2b. modell	380,634** (272)	0,045 (0,034–0,056) [0,764]	0,799	0,760	0,064
2h. modell''	–	–	–	–	–
3. modell	211,459** (149)	0,046 (0,031–0,060) [0,652]	0,841	0,817	0,067
3m. modell	174,028 (148)	0,030 (0,000–0,047) [0,978]	0,934	0,923	0,061
3mb. modell	378,918** (276)	0,044 (0,032–0,054) [0,831]	0,809	0,776	0,071
3mh. modell	536,683** (296)	0,065 (0,056–0,073) [0,004]	0,554	0,511	0,113
3k. modell	420,238** (272)	0,053 (0,043–0,063) [0,310]	0,725	0,696	0,078
3km. modell	250,010* (205)	0,034 (0,015–0,047) [0,978]	0,902	0,890	0,065
3kmb. modell	318,274* (273)	0,029 (0,010–0,042) [0,998]	0,916	0,900	0,063
3kmh. modell	451,626** (293)	0,053 (0,043–0,062) [0,314]	0,706	0,674	0,104

Megjegyzés: df = szabadságfok. ** = $p < 0,001$. * = $p < 0,05$.

1. modell = 1 faktoros; 2. modell = 2 faktoros; 2b. modell = beágyazott 2 faktoros; 2h. modell = hierarchikus 2 faktoros; 3. modell = 3 faktoros; 3m. modell = 3 faktoros – módosított; 3mb. modell = beágyazott 3 faktoros – módosított; 3mh. modell = hierarchikus 3 faktoros – módosított; 3k. modell = kiterjesztett 3 faktoros; 3km. modell = kiterjesztett 3 faktoros – módosított; 3kmb. modell = beágyazott kiterjesztett 3 faktoros – módosított; 3kmh. modell = hierarchikus kiterjesztett 3 faktoros – módosított; '' = nem azonosítható modell

EREDMÉNYEK

Konfirmatív (megerősítő) faktorelemzés

A különböző struktúrák illeszkedését konfirmatív faktorelemzéssel ellenőriztük az intézeti almintá esetében, valamint a nem intézeti mintán belül külön a fiúknál és a lányoknál. Három alapmodellből indultunk ki, melyek itemösszetételei a mellékletben láthatóak, és összesen 12 struktúrát vizsgáltunk, melynek eredményei a 2., 3. és 4. táblázatban láthatóak.

Az egyfaktoros modell (1. modell) a pszichopátia homogén jellegét célozza leképezni, és az összpontszám használatának lehetőségét nyújtja (Levenson et al., 1995; Brinkely et al., 2008).

A kétfaktoros modell (2. modell) az elsődleges és másodlagos pszichopátiás vonások faktorát különbözteti meg (Levenson et al., 1995), ennek beágyazott (bifaktoros) formája (2b. modell) pedig ezen két konstruktumtól függetlenül egy globális pszichopátia faktor jelenlétét feltételezi.

3. táblázat. Az LSRP különböző modelljeinek konfirmatív faktorelemzése a nem intézeti fiú almintán

Modell	χ^2 (df)	RMSEA (CI) [szig]	CFI	TLI	SRMR
1. modell	775,231** (299)	0,070 (0,064–0,076) [$<0,001$]	0,607	0,573	0,078
2. modell	709,266** (298)	0,065 (0,059–0,072) [$<0,001$]	0,661	0,630	0,076
2b. modell	511,068** (272)	0,052 (0,045–0,059) [0,297]	0,803	0,764	0,062
2h. modell	709,267** (298)	0,065 (0,059–0,072) [$<0,001$]	0,661	0,630	0,076
3. modell	372,835** (149)	0,068 (0,060–0,077) [$<0,001$]	0,754	0,718	0,067
3m. modell	262,097** (148)	0,049 (0,039–0,058) [0,565]	0,875	0,855	0,059
3mb. modell	533,173** (276)	0,054 (0,047–0,061) [0,182]	0,788	0,750	0,068
3mh. modell	671,098** (296)	0,063 (0,056–0,069) [0,001]	0,691	0,660	0,138
3k. modell	581,426** (272)	0,059 (0,053–0,066) [0,011]	0,739	0,713	0,069
3km. modell	457,838** (248)	0,051 (0,044–0,058) [0,387]	0,822	0,802	0,065
3kmb. modell	401,343** (271)	0,039 (0,030–0,046) [0,993]	0,893	0,871	0,052
3kmh. modell	635,876** (296)	0,060 (0,053–0,066) [0,007]	0,720	0,692	0,108

Megjegyzés: df = szabadságfok. ** = $p < 0,001$. * = $p < 0,05$.

1. modell = 1 faktoros; 2. modell = 2 faktoros; 2b. modell = beágyazott 2 faktoros; 2h. modell = hierarchikus 2 faktoros; 3. modell = 3 faktoros; 3m. modell = 3 faktoros – módosított; 3mb. modell = beágyazott 3 faktoros – módosított; 3mh. modell = hierarchikus 3 faktoros – módosított; 3k. modell = kiterjesztett 3 faktoros; 3km. modell = kiterjesztett 3 faktoros – módosított; 3kmb. modell = beágyazott kiterjesztett 3 faktoros – módosított; 3kmh. modell = hierarchikus kiterjesztett 3 faktoros – módosított

A 3 faktoros modell (3. modell; Brinkley et al., 2008) 19 tétel alkalmazásával az Ego-centrizmus, az Antiszocialitás és a Ridegség struktúrákat különbözteti meg. A kapott módifikációs indexek alapján a modellt módosítottuk, és a 4. és 6. tétel közötti hibakorreláció tilalmát feloldottuk (3m. modell), majd vizsgáltuk ennek beágyazott változatát (3mb. modell) 26 tétellel. Sellbom (2011) ajánlása szerint a 3 faktoros modellt kiegészítettük további, az eredeti kutatás (Brinkley et al., 2008) eredményei alapján a 0,3-nél magasabb faktorsúlyú tételekkel (3k. modell), így

összesen 25 tétel került az elemzésbe. A faktortöltések és módifikációs indexek alapján ezen modell esetében a 4. és 6. tétel közötti hibakorreláció tilalmának feloldása mellett további tételek ismételt kiejtése is szükségesnek mutatkozott (3km. modell), végül ezen struktúra beágyazott változatát (3kmb. modell) is vizsgáltuk.

A modellek esetleges hierarchikus formája, szemben a beágyazott modellekkel, a pszichopátiát mint egy némileg különálló, homogén struktúrát nem az alfaktoroktól függetlenül, hanem egy magasabb szinten rep-

4. táblázat. Az LSRP különböző modelljeinek konfirmatív faktorelemzése a nem intézeti lány almintán

Modell	χ^2 (df)	RMSEA (CI) [szig]	CFI	TLI	SRMR
1. modell	791,817** (299)	0,085 (0,078–0,093) [<0,001]	0,429	0,379	0,093
2. modell	752,838** (298)	0,082 (0,075–0,090) [<0,001]	0,473	0,425	0,093
2b. modell	567,097** (272)	0,069 (0,061–0,077) [<0,001]	0,658	0,591	0,070
2h. modell	752,841** (298)	0,082 (0,075–0,090) [<0,001]	0,473	0,425	0,093
3. modell	345,288** (149)	0,076 (0,066–0,087) [<0,001]	0,656	0,606	0,093
3m. modell	265,814** (148)	0,059 (0,048–0,071) [0,091]	0,794	0,762	0,075
3mb. modell	571,902** (276)	0,069 (0,061–0,077) [<0,001]	0,657	0,596	0,078
3mh. modell	801,604** (296)	0,087 (0,080–0,094) [<0,001]	0,414	0,356	0,193
3k. modell	619,694** (272)	0,075 (0,067–0,083) [<0,001]	0,579	0,536	0,089
3km. modell	445,985** (226)	0,066 (0,057–0,075) [0,003]	0,715	0,681	0,078
3kmb. modell	480,689** (272)	0,058 (0,050–0,067) [0,057]	0,758	0,711	0,066
3kmh. modell	625,639** (296)	0,070 (0,063–0,078) [<0,001]	0,618	0,580	0,102

Megjegyzés: df = szabadságfok. ** = $p < 0,001$. * = $p < 0,05$.

1. modell = 1 faktoros; 2. modell = 2 faktoros; 2b. modell = beágyazott 2 faktoros; 2h. modell = hierarchikus 2 faktoros; 3. modell = 3 faktoros; 3m. modell = 3 faktoros – módosított; 3mb. modell = beágyazott 3 faktoros – módosított; 3mh. modell = hierarchikus 3 faktoros – módosított; 3k. modell = kiterjesztett 3 faktoros; 3km. modell = kiterjesztett 3 faktoros – módosított; 3kmb. modell = beágyazott kiterjesztett 3 faktoros – módosított; 3kmh. modell = hierarchikus kiterjesztett 3 faktoros – módosított

rezentálja, így a 2 faktoros és 3 faktoros modellek esetében is vizsgáltuk a mérőeszköz lehetséges hierarchikus struktúráját (2h. modell, 3mh. modell és 3kmh. modell).

Az általunk vizsgált, beazonosítható struktúrával rendelkező modellek túlnyomó része esetében statisztikailag szignifikáns χ^2 értékeket kaptunk mindhárom vizsgált alminta esetében, mely indikátor a modellek kevésbé adekvát illeszkedésére utalhat, azonban a magas elemszám miatt ezen mutató egyik esetben sem szolgált a struktúra elve-

tésének alapjául (Vandenberg és Lance, 2000; Brown, 2006). Egyedül az intézeti almintát vizsgálva a módosított 3 faktoros modell (3m. modell) értéke mutatott megfelelő illeszkedést (ld. 2. táblázat).

A három alapmodell (1, 2 és az eredeti 3 faktoros modell) mindegyike esetében az illeszkedési mutatók alapján gyenge illeszkedést tapasztaltunk. Legjobb illeszkedést mindhárom vizsgált alminta adatai alapján a módosított 3 faktoros modell mutatott, azonban az értékek csak az intézeti alminta

esetében ezek az elfogadható tartományba, és bár a nem intézeti fiúk esetében ezen struktúra mutatói az elfogadhatóság irányába mutatnak, a határértékeket nem érik el. A lányokra vonatkozóan a vizsgált struktúrák közül szintén a módosított 3 faktoros modell vonatkozásában jeleznek legmegfelelőbb illeszkedést a mutatók, azonban az elfogadhatósági tartománytól messze esnek (ld. 4. táblázat).

5. táblázat. Az LSRP 3 faktoros módosított modelljének tételszintű adatai

	Intézeti fiú minta	Nem intézeti fiú minta	Nem intézeti lány minta
tételszám	λ		
Egocentrizmus			
1.	0,547	0,524	0,411
4.	0,359	0,496	0,479
6.	0,345	0,456	0,480
7.	0,515	0,534	0,715
9.	0,425	0,469	0,192
10.	0,491	0,543	0,364
12.	0,449	0,511	0,575
13.	0,545	0,562	0,323
20.	0,365	0,403	0,311
22.	0,507	0,501	0,433
Antiszocialitás			
2.	0,399	0,472	0,509
3.	0,586	0,600	0,438
8.	0,316	0,388	0,192
18.	0,468	0,340	0,292
25.	0,464	0,565	0,451
Ridegség			
14.	0,403	0,447	0,655
17.	0,661	0,547	0,368
19.	0,353	0,497	0,326
24.	0,552	0,592	0,697

$p < 0,001$; $p < 0,05$; λ = standardizált faktortöltés

A struktúra tételszintű vizsgálata során az intézeti és a nem intézeti fiú minta esetében minden tétel faktorsúlya a liberálisabb, 0,3-es határérték mellett megfelelően alakult, azonban a lányok adatainál található olyan tétel, amely nem súlyozódik szignifikánsan az adott faktorra. A módosított 3 faktoros modell tételszintű adatait az 5. táblázat tartalmazza. Tekintve, hogy a lányok esetében a nem szignifikánsan, illetve 0,3 alatti értékkel súlyozódó tételek elhagyásával sem tudunk olyan struktúrát meghatározni, mely megfelelő illeszkedési mutatókkal rendelkezne, a további elemzéseket csak az intézeti és nem intézeti fiúk esetében végeztük el.

Az alminták összehasonlíthatóságának vizsgálata – mérési invariancia

Annak ellenőrzése érdekében, hogy az azonosított modell mindkét almintában megfelelően illeszkedik-e, illetve az összehasonlítás alapjául szolgálhat-e, teszteltük a mérési modellünk invarianciáját.

A módosított háromfaktoros modell konfigurális, metrikus és skaláris modelljének illeszkedési mutatóit, illetve ezek összehasonlítását a 6. táblázat tartalmazza.

Az invarianciatípusok hagyományos, χ^2 -különbségek alapján történő összehasonlítása részleges invarianciára enged következtetni: a konfigurális és metrikus modell esetében nem, míg a metrikus és a skaláris modell esetében szignifikáns különbség van a χ^2 mutatók között. Érdeemes megemlíteni, hogy a konfigurális modell illeszkedési mutatói nem jók, így nagyon nehéz az invarianciákra vonatkozóan megfelelő következtetést levonni.

Továbbá Cheung és Rensvold (2002), valamint Chen (2007) alapján javasolt a modellek χ^2 értékei alapján történő összehasonlítása mellett egyéb, többek között a CFI és

6. táblázat. Az LSRP módosított 3 faktoros struktúra konfigurális, metrikus és skaláris invarianciájának vizsgálata az intézeti és nem intézeti fiúk csoportjai esetében

	χ^2 (df)	RMSEA (CI) [szig]	CFI	TLI	SRMR	$\Delta\chi^2$ (Δ df)	szig	Δ RMSEA	Δ CFI
konfigurális modell	438,409** (296)	0,043 (0,034–0,051) [0,913]	0,892	0,875	0,060	–	–		
metrikus modell	451,612** (312)	0,042 (0,033–0,050) [0,955]	0,894	0,884	0,063	12,547 (16)	0,7056	–0,001	0,002
skaláris modell	530,290** (328)	0,049 (0,041–0,056) [0,595]	0,846	0,840	0,071	86,663 (16)	<0,001	0,007	–0,048

Megjegyzés: df = szabadságfok. ** = $p < 0,001$. D = változás.

az RMSEA értékek modellek közötti eltéréseinek vizsgálata is. A 300 fő feletti, illetve alminták szerint eltérő elemszám esetén a CFI tekintetében 0,010, az RMSEA tekintetében pedig 0,015 határértékeket elérő változások esetén ajánlott az invariancia elutasítása. Mások a CFI mutatója esetében szigorúbb kereteket javasolnak, és a 0,002-nél nagyobb változást tekintik az invariancia elutasítása alapjaként (Meade et al., 2008). A 6. táblázat adataiból jól látszik, hogy a CFI és az RMSEA mutatók különbségei a metrikus invariancia jelenlétét valószínűsítik még akár a szigorúbb feltételek figyelembevétele mellett is, azonban ezek alapján sem tudunk egyértelmű következtetésre jutni, és már a két csoport konfigurális modelljének mutatói sem utalnak kiváló illeszkedésre. Ezen adatok az eredmények óvatos értelmezésére intenek. A skaláris invariancia egyik mutató szerint sem teljesül, így a csoportok átlagainak összehasonlítása nem indokolt.

A modellek reliabilitása és tartalmi összehasonlítása

Leíró adatok és reliabilitás

Hopwood és Donnellan (2010) tanulmányukban óva intenek attól, hogy személyi-

ségjegyeket vizsgáló mérőeszközök esetében kizárólag pszichometriai adatokra támaszkodva elutasítsunk egy modellt. Az LSRP 2 faktoros modellje a szakirodalomban széles körben tárgyalt, így ezen okokból a további vizsgálatok során továbbra is mindhárom modellt vizsgáljuk. Ezáltal a különböző mérési modellek további összevetése érdekében megvizsgáltuk az egyes modellek alapján képzett alsókálák belső konzisztenciáját, leíró adatait, illetve egymáshoz való viszonyát. Továbbá annak érdekében, hogy eredményeink a korábbi, illetve jövőbeni, akár skálánként kevesebb tételt alkalmazó vizsgálatokkal összevethetőek legyenek, a skálák tételszintű leíró adatait is közöljük. A skálák leíró statisztikai adatait és reliabilitását az intézeti alminta esetében a 7. táblázat, a nem intézeti fiúk almintája esetében pedig a 8. táblázat tartalmazza.

Az LSRP különböző skáláinak belső konzisztenciáját a Cronbach-féle alfa mutatóval vizsgáltuk. Az intézeti alminta adatain a skálák többsége esetében alacsony értékeket kaptunk (0,530–0,750). Az összpontszám (11., 14., 16., 17., 19., 20., 21., 23. és 24. tételek), valamint a 2 faktoros modell alsókálái esetében (LSRP1: 11., 14., 17., 19. és 20. té-

7. táblázat. Az LSRP modelljei alapján képzett alskálák leíró adatai és belső konzisztenciái az intézeti al minta esetében

		LSRP Total	LSRP1	LSRP2	Egocentrizmus	Antiszoialitás	Ridegség
Leíró adatok							
N		140	158	162	167	173	180
tételszám		26	16	10	10	5	4
Skála	M	63,75	40,22	23,62	25,41	11,83	9,42
	SD	10,199	7,381	4,583	5,850	3,183	2,674
	MED	62	40	24	25	12	9
	MOD	55	37	25	25	12	9
	min	43	25	13	13	5	4
	max	97	62	35	40	20	16
Tétel	M	2,45	2,51	2,36	2,54	2,37	2,36
	SD	0,392	0,461	0,458	0,585	0,637	0,669
	MED	2,39	2,5	2,4	2,5	2,4	2,25
	MOD	2,12	2,31	2,5	2,5	2,4	2,25
	min	1,65	1,56	1,3	1,3	1	1
	max	3,73	3,88	3,5	4	4	4
α		0,750	0,716	0,530	0,738	0,568	0,567

Megjegyzés: M = átlag; SD = szórás; MED = medián; MOD = módusz; min = minimumérték; max = maximumérték; α = Cronbach-alfa

8. táblázat. Az LSRP modelljei alapján képzett alskálák leíró adatai és belső konzisztenciái a nem intézeti fiú al minta esetében

		LSRP Total	LSRP1	LSRP2	Egocentrizmus	Antiszoialitás	Ridegség
Leíró adatok							
N		277	287	305	298	315	311
tételszám		26	16	10	10	5	4
Skála	M	56,78	36,17	20,70	22,58	10,25	8,70
	SD	10,637	7,929	4,228	5,621	2,771	2,503
	MED	57	36	20	23	10	9
	MOD	57	39	20	25	10	8
	min	30	16	10	10	5	4
	max	94	64	36	40	18	16
Tétel	M	2,18	2,26	2,07	2,26	2,05	2,17
	SD	0,409	0,496	0,423	0,562	0,554	0,626
	MED	2,19	2,25	2	2,3	2	2,25
	MOD	2,19	2,44	2	2,5	2	2
	min	1,15	1	1	1	1	1
	max	3,62	4	3,6	4	3,6	4
α		0,833	0,823	0,608	0,785	0,599	0,597

Megjegyzés: M = átlag; SD = szórás; MED = medián; MOD = módusz; min = minimumérték; max = maximumérték; α = Cronbach-alfa

9. táblázat. Az LSRP modelljei alapján képzett alskálák egymással mutatott kapcsolatai az intézeti (átló alatt) és nem intézeti fiúk (átló felett) esetében

	1	2	3	4	5	6
r ^s	LSRP Total (N)	LSRP1 (N)	LSRP2 (N)	Egocentrizmus (N)	Antiszocialitás (N)	Ridegség (N)
1	–	0,934** (277)	0,733** (277)	0,864** (277)	0,615** (277)	0,636** (277)
2	0,903** (140)	–	0,463** (277)	0,926** (287)	0,356** (281)	0,663** (287)
3	0,759** (140)	0,454** (140)	–	0,406** (286)	0,855** (305)	0,323** (298)
4	0,837** (140)	0,895** (158)	0,460** (147)	–	0,336** (292)	0,407** (290)
5	0,747** (140)	0,514** (147)	0,881** (162)	0,536** (154)	–	0,240** (305)
6	0,350** (140)	0,457** (158)	0,080 (155)	0,102 (161)	0,054 (165)	–

Megjegyzés: rS = Spearman-féle korrelációs együttható; ** = p < 0,001

telek; LSRP2: 5., 8., 21., 23. és 26. tételek) számos tétel kapcsán tapasztaltunk problémát, míg a 3 faktoros modellnél egyedül az Antiszocialitás skálában volt 1 ilyen tétel (8. tétel). Azonban ezen tételek elhagyása nem javított volna lényegesen a skálák reliabilitásán, valamint szem előtt tartva, hogy a csoportokon belüli elemzések hasonló tartalmat fedjenek le, végeredményként az összes skálát változatlanul alkalmaztuk.

A nem intézeti fiúk mintája esetében már elfogadhatóbb értékekkel talákoztunk, és a problémás tételek száma is lényegesen alacsonyabb volt: a 3 faktoros modell minden tétele, valamint az LSRP1 is megfelelő item-totál korrelációt mutatott, míg az összpontszámánál 4 (8., 16., 18. és 21. tételek), az LSRP2 tekintetében pedig mindössze 3 (16., 21. és 26. tételek) problémás tételt taláztunk, melyek item-totál korrelációs együtthatója a határértékként megállapított 0,25 alatti értéket mutatott. Azonban a nevezett tételek kihagyása ezen almintá esetében sem eredményezett volna jelentős javulást a skálák belső konzisztenciája tekintetében, így a nem

intézeti fiúk esetében is változatlanul alkalmaztuk a skálákat.

Vonások együttjárása

Csoportokon belül a különböző konstrukciók közötti összefüggések vizsgálatához korrelációs elemzést használtunk (9. táblázat). Az intézeti populáció esetében a különböző modellek alskáláit tekintve csak a kétfaktoros megoldás esetében taláztunk olyan összefüggéseket, melyek a vizsgált változó-együttes valamiféle homogenitására utalnak (szignifikáns pozitív irányú együttjárás: 0,454–0,903; p < 0,001). Azonban a 3 faktoros modell Ridegség alfaktora sem az Egocentrizmussal, sem az Antiszocialitással nem mutatott statisztikailag jelentős összefüggést.

Az LSRP összpontszáma legerősebb kapcsolatot a 3 faktoros modell Egocentrizmus alskálája esetében mutatott, a 2 faktoros modell esetében pedig, bár némileg alacsonyabb együtthatóval, az LSRP2 mutatójával. Legalacsonyabb összefüggést az összpontszám esetében a 3 faktoros modell Ridegség faktórával tapasztaltunk.

A nem intézeti fiúk esetében az elvártaknak megfelelően mind az összpontszám, mind a 2, illetve 3 faktoros modell alskálái tekintetében szignifikáns, pozitív összefüggéseket tapasztaltunk (9. táblázat; 0,240–0,934; $p < 0,001$).

Az összpontszámmal legerősebb kapcsolatot – hasonlóan az intézeti almintához – a 3 faktoros modell Egocentrizmus alskálája mutatta, míg a 2 faktoros modell esetében itt is az LSRP2 skálája esetében azonosítható a legerősebb együttjárás. Legalacsonyabb összefüggést az összpontszám esetében a 3 faktoros modell Ridegség faktorával tapasztaltunk, csakúgy, mint az intézeti almintá esetében.

DISZKUSSZIÓ

Tanulmányunk elsődleges céljaként a Levenson-féle Önbeszámolós Pszichopátia Skála (Levenson et al., 1995) pszichometriai mutatóinak szisztematikus vizsgálatát tűzte ki célul a versengő faktorstruktúrák összevetése mentén, illetve egy olyan struktúra azonosítását, mely eltérő populációkat lefedve támasztja alá a mérőeszköz alkalmazhatóságát.

Adataink elsősorban a Brinkley és munkatársai (2008) által megállapított 3 faktoros modell illeszkedését – kissé módosított formában – igazolták, mely alapján a skála a pszichopátiás vonások közül az Egocentrizmus, az Antiszocialitás és a Ridegség jellegzetességeit méri. Bár az illeszkedési mutatók alakulását befolyásolja – többek között – a tételszám, a 2 és 3 faktoros modellek közötti különbség oly mértékű, ami nem magyarázható pusztán az ebből fakadó különbségekkel. Salekin és munkatársai (2014) eredményei mentén is a 3 faktoros modell dominanciája rajzolódott ki az azonos tétel szám melletti összevetések során. Ahogy

a mellékletben található, a modellek faktortartalmait mutató táblázatban is látható, a 3 faktoros modell Antiszocialitás faktora az eredeti faktorstruktúra szerint az LSRP2 alskála tételeiből tevődik össze, és ezen alskála többi tételei kiesnek, míg az Egocentrizmus és a Ridegség az LSRP1 alskála tételei közül tevődnek össze, mintegy kettéosztva azt. Ezek alapján eredményeink azt az elgondolást erősítik, hogy alacsonyabb tételszám mellett, az LSRP1 alskála kettébontása mellett számíthatunk a mérőeszköz használata esetén a legmegbízhatóbb eredményekre.

Azonban ezen struktúra jó illeszkedését is csak az intézeti, kizárólag fiúkból álló minta esetében sikerült azonosítanunk, a nem intézeti fiúk esetében az illeszkedés mértéke már alacsonyabb, lányok esetében pedig nem sikerült megfelelő illeszkedést azonosítanunk egyik versengő struktúra esetében sem, bár náluk is kiemelkedik a 3 faktoros modell. Ezen eredmények implikációi több szempontból is jelentősek az LSRP faktorstruktúrája tekintetében.

Bár az LSRP-t eredetileg normál populációs mintán alakították ki, ezzel szemben eredményeink arra utalnak, hogy a mérőeszkővel leginkább veszélyeztetett, illetve esetenként bűnelkövetői populáció esetében számíthatunk megbízhatóbb eredményekre, alátámasztva azt az irányt, mely a pszichopátia önköltős mérőeszközökkel történő vizsgálatát szorgalmazza bűnelkövetői, fogvatartotti populációk tekintetében is. Azonban eredményeink nem mutatnak a mérőeszköz nem intézeti mintán történő széles körű alkalmazhatóságának irányába.

Tekintve, hogy a nem intézeti populációs lányok esetében nem sikerült olyan struktúrát azonosítanunk, mely megfelelő illeszkedést mutatna, a mérőeszköz invarianciáját csak az intézeti és nem intézeti fiúk között nyílt

lehetőségünk vizsgálni. Eredményeink részleges invarianciára utalnak, részben támogatják a konfigurális és metrikus invariancia jelenlétét, azaz azonos alapstruktúrát feltételezhetünk a két csoport esetében, illetve lehetőségünk nyílik más konstrukciókkal való kapcsolatok elemzésére csoportonként. Azonban a skaláris invarianciát – mely lehetővé teszi az átlagok csoportközi összehasonlítását – nem sikerült alátámasztanunk, így ennek megfelelően ilyen irányú további elemzéseket nem végeztünk.

Mivel az invarianciaelemzés a csoportok közvetlen összehasonlítását nem tette lehetővé, az egyes almintákon belül tapasztalható mintázódásokat elemeztük.

Ezen elemzések tovább árnyalják a képet. Bár az intézeti alminta esetében jobb illeszkedést mutató faktorstruktúrákat találtunk, a nem intézeti alminta esetében tapasztalható magasabb belső konzisztencia értékek, és lényegesen kevesebb számú problémás tétel az eddigiektől eltérően a mérőeszköz normál populációs alkalmazásának irányába mutat.

Tekintve, hogy a 3 faktoros modell alszkálái esetében mindössze 1 olyan tételt találtunk, amely az intézeti alminta esetében kilóg a sorból, a reliabilitásvizsgálat eredményei a konfirmatív faktorelemzés eredményeivel összhangban a 3 faktoros modell adekvátságát támasztják inkább alá.

A korrelációs elemzések során az intézeti alminta esetében a Ridegség teljes függetlenségét tapasztaltuk a 3 faktoros modell többi alszkálájától. Ennek hátterében leginkább módszertani okokat feltételezhetünk, hisz ennek a skálának minden tétele fordított, melynek értelmezése az intézeti alminta esetében nagyobb nehézségekbe ütközhet.

A 2 faktoros modell LSRP1 alszkálája tekintetében az összpontszámmal mutatott magas értékek redundáns tételek jelenlétére utal-

hatnak, különösen igaz ez a nem intézeti fiúk esetén. Az, hogy mindkét mintánál szintén nagyon erős összefüggés található az LSRP1 és az Egocentrizmus alszkála között, amellettt hogy a Ridegség vonása is – bár jelentősen alacsonyabb mértékű – szignifikáns kapcsolatot mutat, szintén az LSRP1 alszkála alacsonyabb tételszám melletti kettébontását javasolja a korábbiakkal megegyező módon.

Összességében eredményeink azt mutatják, hogy magyar mintán az LSRP esetében is alapvetően a 3 faktoros struktúra tűnik a leginkább megbízhatónak, hasonlóan a legtöbb pszichopátiás vonásokat megcélzó mérőeszköz esetén nemzetközi szinten talált struktúrákhoz (Hare, 2003). Ez kiemelten igaz a vulnérabilis, családjuktól elszakadva nevelkedő fiúk körében, akik viselkedéses repertoárjában alkalmanként a bűnelkövetés is megjelenik. A nem intézeti közegben is ezen összetétel tűnik a legmegfelelőbbnek, azonban a legjobban illeszkedő struktúrák azonosítását jelentősen elősegítené a normál populáció esetében a vizsgálat megismétlése reprezentatív mintán. Kiemelt figyelmet érdemelnek a lányok, akik esetében jelen vizsgálat során nem nyílt alkalmunk intézeti minta adatait is elemezni. Ennek pótlása szintén növelné az általánosíthatóságot. További vizsgálódást érdemel az is, hogy a jelenleg használt pszichopátiás vonások vizsgálatát megcélzó mérőeszközök milyen mértékben képesek inkorporálni a zavar feminin manifesztációit, és ennek megfelelően szorulnak-e kiegészítésre, illetve módosításra. Salekin és munkatársai (2014) ajánlása alapján érdemes lenne az LSRP faktorösszetételét tovább vizsgálni egyéb kapcsolódó konstrukciók bevonásával, ami a mérőeszköz validitása mellett az egyes alfaktorok nehezen értelmezhető megjelenésére (pl. Ridegség) további magyarázatokkal szolgálna.

SUMMARY

ATTEMPT TO MEASURE PSYCHOPATHY WITH SELF-REPORT

Background and aims: The Levenson's Self-Report Psychopathy Scale (LSRP; Levenson et al., 1995) is one of the first assessment tools aiming to measure self-report psychopathic traits in normal population. The present study aims to systematically analyze the inner structure, applicability and reliability of the LSRP. *Methods:* We analyzed the 1, 2 and 3 factor model of the LSRP based on data from 549 (non-institutional population, mean age: 16.07 ys; SD = 1.141; 58.8% boys) and 195 (institutional population, mean age: 16.51 ys; SD = 1.306; 100% boys), altogether 744 (mean age: 16.19 ys; SD = 1.201, 69.6% boys) participants using confirmatory factor analyses. Based on the results we examined the measurement invariance of the best fitting model and the patterns of all 3 structures by subgroups. *Results:* We observed the best fit indices in case of the 3 factor model (Egocentricity, Callous, Antisocial), with partial (configural and metric) invariance across the groups of boys. In case of the institutional group, Callous traits showed complete independence from the other 2 subscales, while we observed the expected associations within the non-institutional group. *Discussion:* Our results strengthen the dominance of the 3 factor model. The measure can be applied with boys from both institutional and non-institutional populations, although further analyses are needed in case of the latter, and especially with girls.

Keywords: psychopathy, LSRP, Egocentricity, Callous, Antisocial, confirmatory factor analysis, measurement invariance

IRODALOM

- BRINKELY, C. A., DIAMOND, P. M., MAGALETTA, P. R., HEIGEL, C. P. (2008): Cross-validation of Levenson's Psychopathy Scale in a sample of federal female inmates. *Assessment*, 15. 464–483.
- BRINKELY, C. A., SCHMITT, W. A., SMITH, S. S., NEWMAN, J. P. (2001): Construct validation of a self-report psychopathy scale: does Levenson's self-report psychopathy scale measure the same constructs as Hare's psychopathy checklist-revised? *Personality and Individual Differences*, 31. 1021–1038.
- BROWN, T. A. (2006): *Confirmatory factor analysis for applied research*. Guilford Press, New York.
- BROWNE, M. W., CUDECK, R. (1993): Alternative ways of assessing model fit. In: BOLLEN, K. A., LONG, J. S. (Eds.): *Testing structural equation models*. 136–162. Sage, Newbury Park, CA.
- CHEN, F. F. (2007): Sensitivity of Goodness of Fit Indexes to Lack of Measurement Invariance. *Structural Equation Modeling*, 14. 464–504.
- CHEUNG, G. W., RENSVOLD, R. B. (2002): Evaluating Goodness-of-Fit Indexes for Testing Measurement Invariance. *Structural Equation Modeling*, 9. 233–255.

- COOKE, D. J. (1998): Cross-cultural aspects of psychopathy. In: COOKE, D. J., FORTH, A. E., HARE, R. D. (Eds.): *Psychopathy: Theory, research and implications for society*. 13–45. Kluwer Academic, Dordrecht, the Netherlands.
- COOKE, D. J., MICHIE, C. (1999): Psychopathy across cultures: North America and Scotland compared. *Journal of Abnormal Psychology*, 108. 55–68.
- EDENS, J. F., MARCUS, D. K., LILIENFELD, S. O., POYTHRESS, N. G. (2006): Psychopathic, not psychopath: taxometric evidence for the dimensional structure of psychopathy. *Journal of Abnormal Psychology*, 115. 131–144.
- FRICK, P. J., RAY, J. V., THORNTON, L. C., KAHN, R. E. (2014): Annual research review: A developmental psychopathology approach to understanding callous-unemotional traits in children and adolescents with serious conduct problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55. 532–548.
- HARE, R. D. (1993): *Without conscience: The disturbing world of psychopaths among us*. Pocket Books, New York. Magyarul: *Kimélet nélkül. A köztünk élő pszichopáták sokkoló világa*. Háttér Kiadó, Budapest.
- HARE, R. D. (1996): Psychopathy. A clinical construct whose time has come. *Criminal Justice and Behavior*, 23. 25–54.
- HARE, R. D. (2003): *The Hare Psychopathy Checklist-Revised*. (2nd ed). Multi-Health System, Toronto, Canada.
- HARE, R. D., NEUMANN, C. N. (2006): The PCL–R assessment of psychopathy: Development, structural properties, and new directions. In: PATRICK, C. (Ed.): *Handbook of Psychopathy*. 58–88. Guilford Press, New York.
- HARRIS, G. T., RICE, M. E., QUINSEY, V. L. (1994): Psychopathy as a taxon: evidence that psychopaths are a discrete class. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62. 387–397.
- HARRIS, G. T., SKILLING, T. A., RICE, M. E. (2001): The Construct of Psychopathy. *Crime and Justice*, 28. 197–264.
- HOPWOOD, C. J., DONNELLAN, M. B. (2010): How should the internal structure of personality inventories be evaluated? *Personality and Social Psychology Review: An Official Journal of the Society for Personality and Social Psychology*, 14. 332–346.
- HORAN, J. M., BROWN, J. L., JONES, S. M., ABER, J. L. (2015): Assessing invariance across sex and race/ethnicity in measures of youth psychopathic characteristics. *Psychological Assessment*, 27. 657–668.
- IBM CORP. (2013): *IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0*. IBM Corp., Armonk, NY.
- KARPMAN, B. (1941): On the need of separating psychopathy into two distinct clinical types: The symptomatic and the idiopathic. *Journal of Criminal Psychopathology*, 3. 112–137.
- KARPMAN, B. (1948): The myth of the psychopathic personality. *American Journal of Psychiatry*, 104. 523–534.
- KIEHL, K. A., HOFFMAN, M. B. (2011): the criminal psychopath: History, neuroscience, treatment, and economics. *Jurimetrics*, 51. 355–397.
- KIMONIS, E. R., FANTI, K. A., ANASTASSIOU-HADJICHARALAMBOUS, X., MERTAN, B., GOULTER, N., KATSIMICHA, E. (2015): Can Callous-Unemotional Traits be Reliably Measured in Preschoolers? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44. 625–638.

- KLINE, R. B. (2011): *Principles and practice of structural equation modeling*. (3rd ed.) Guilford Press, New York.
- LEVENSON, M. R., KIEHL, K. A., FITZPATRICK, C. M. (1995): Assessing Psychopathic Attributes in a Noninstitutionalized Population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68. 151–158.
- LILIENFELD, S. O. (1994): Conceptual problems in the assessment of psychopathy. *Clinical Psychology Review*, 14. 17–38.
- LILIENFELD, S. O., ANDREWS, B. (1996): Development and preliminary validation of a self-report measure of psychopathic personality traits in noncriminal populations. *Journal of Personality Assessment*, 66. 488–524.
- LYNAM, D. R., WHITESIDE, S., JONES, S. (1999): Self-reported psychopathy: A validation study. *Journal of Personality Assessment*, 73. 110–132.
- MEADE, A. W., JOHNSON, E. C., BRADY, P. W. (2008): Power and sensitivity of alternative fit indices in tests of measurement invariance. *The Journal of Applied Psychology*, 93. 568–592.
- MUTHÉN, L. K., MUTHÉN, B. O. (1998–2013): *Mplus User's Guide. Seventh Edition*. Muthén & Muthén, Los Angeles, CA.
- SALEKIN, R. T. (2016): Psychopathy in childhood: why should we care about grandiose–manipulative and daring–impulsive traits? *The British Journal of Psychiatry*, 209. 189–191.
- SALEKIN, R. T., CHEN, D. R., SELLBOM, R., LESTER, W. S., MACDOUGALL, E. (2014): Examining the Factor Structure and Convergent and Discriminant Validity of the Levenson Self-Report Psychopathy Scale: Is the Two-Factor Model the Best Fitting Model? *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5. 289–304.
- SELLBOM, M. (2011): Elaborating on the Construct Validity of the Levenson Self-Report Psychopathy Scale in Incarcerated and Non-Incarcerated Samples. *Law and Human Behavior*, 35. 440–451.
- SOMMA, A., FOSSATI, A., PATRICK, C., MAFFEI, C., BORRINI, S. (2014): The three-factor structure of the Levenson Self-Report Psychopathy Scale: Fool's gold or true gold? A study in a sample of Italian adult non-clinical participants. *Personality and Mental Health*, 8. 337–347.
- SZABÓ E., GALAMBOS A., SZABÓ J., KÖKÖNYEI GY. (2016): A pszichopátiás személyiségzavar altípusai: elsődleges és másodlagos változat. *Alkalmazott Pszichológia*, 16. 49–70.
- VANDENBERG, R. J., LANCE, C. E. (2000): A Review and Synthesis of the Measurement Invariance Literature: Suggestions, Practices, and Recommendations for Organizational Research. *Organizational Research Methods*, 3. 4–70.
- WALTERS, G. D. (2003): Predicting institutional adjustment and recidivism with the Psychopathy Checklist factor scores: A meta-analysis. *Law and Human Behavior*, 27. 541–558.

MELLÉKLET

Az LSRP különböző struktúrák mentén alakuló faktorainak tartalma

	2 faktor		3 faktor		
	LSRP1	LSRP2	Ego	Rid	AS
1. A siker a legerősebb túlélésén alapszik; nem foglalkozom a vesztesekkel.	X		X		
2. Ha belekezek egy feladatba, hamar elvesztem az érdeklődésemet.		X			X
3. Ha valami nem sikerül, gyakran dühbe gurulok.		X			X
4. Az életem legfőbb célja, hogy minél több vagyont (pl. lakás, kocsi) szerezzek.	X		X		
5. Mielőtt bármit is csinálnék, alaposan végiggondolom a lehetséges következményeket.*		X			x
6. A legfontosabb célom, hogy rengeteg pénzt keressék.	X		X		
7. Számomra minden elfogadható és helyes, amit meg tudok úszni.	X		X		
8. Gyakran unatkozom.		X			X
9. Szeretem manipulálni (befolyásolni) mások érzéseit.	X		X		
10. Gyakran csodálom az igazán okos csalókat.	X		X		
11. Kiborítana, ha valaki más kárán érnék el sikert.*	X			x	
12. Azok az emberek, akik elég hülyék ahhoz, hogy átverjék őket, meg is érdemlik azt.	X		X		
13. Azt mondom az embereknek, amit hallani akarnak tőlem, így azt teszik, amit én akarok.	X		X		
14. Rosszul érzem magam, ha szavaim vagy tetteim fájdalmat okoznak valakinek.*	X			X	
15. Számomra a saját boldogulásom az elsődleges.	X		x		
16. A legtöbb problémám abból adódik, hogy az emberek nem értenek meg engem.		X			x
17. A család helytelen dolog, mivel tisztességtelen másokkal szemben.*	X			X	
18. Időről időre ugyanolyan zűrökbe keveredem.		X			X
19. Még akkor sem hazudnék, ha valamit nagyon szeretnék eladni.*	X			X	
20. A mai világban igazoltnak érzem magam akkor, ha tetteimet siker koronázza.	X		X		
21. Semmit sem tervezek jóval előre.		X			
22. Aggódjanak csak mások a magasabb erkölcsi értékekért, engem ezek egyáltalán nem érdekelnek.	X		X		
23. Egy cél mellett hosszú időn át kitartok.*		X			x
24. Fontosnak tartom, hogy céljaim elérése közben ne sértsek meg másokat.*	X			X	
25. Sokszor kiabálok/veszekedek másokkal.		X			X
26. Szerintem az emberek túlértékelik a szeretetet.		X	x		

Megjegyzés: LSRP1 = Elsődleges Pszichopátiás Vonásokat mérő alskála; LSRP2 = Másodlagos Pszichopátiás Vonásokat mérő alskála; Ego = Egocentrizmus; Rid = Ridegség; AS = Antiszocialitás;
* = fordított tételek; X = eredeti elrendezés tételei; x = módosított elrendezés további tételei